

Др Бранислав Маровић

ПЕДЕСЕТ ГОДИНА ДРУШТВА ИСТОРИЧАРА ЦРНЕ ГОРЕ

Даме и господа, колегинице и колеге,

У име Предсједништва Друштва историчара Црне Горе најтоплије вас поздрављам.

Поштована господа, данас, кад обиљежавамо овај наш значајан јубилеј - 50 година Друштва историчара Црне Горе, дозволите ми да кажем неколико ријечи о том дугом путу од 50 година којим је прошло Друштво историчара Црне Горе.

Историчари не би били историчари ако се не би враћали у прошлост, ако не би повезивали историјске догађаје и казали нешто о једном, такође, значајном датуму наше културне историје, који је претходио оснивању Друштва историчара Црне Горе и чији смо педесетогодишњи јубилеј обиљежили 1984. године. Ријеч је о оснивању Друштва за проучавање историје Црне Горе 19. априла 1934. године на Цетињу. Априла 1933. године престали су да излазе због финансијских разлога цетињски "Записи", часопис за науку и књижевност. На иницијативу дотадашњег уредника "Записа" Душана Вуксана, професора и директора цетињске Гимназије и Државног музеја на Цетињу уз помоћ др Гаврила Дожића, тадашњег митрополита црногорско-приморског, а касније патријарха Српске православне цркве, основано је поменуто Друштво са митрополитом Дожићем на челу, потпредсједником Душаном Вуксаном, секретаром, Ристом Драгићевић, благајником, Миланом Вујачићем и библиотекарком Марком Бошковићем и члановима Управе: генералом у пензији Петром Мартиновићем, начелником Просвјетног одјељења Банске управе Михаилом Рајнвајном, адвокатом и народним послаником Гавром Милошевићем, професором и директором Државног музеја Мирком

Меденицом, професором Михаилом Зорићем и учитељем и познатим научним радником Андријом Јовићевићем.¹ Изабран је и Надзорни одбор од три члана: др Милорад Шошкић, директор Учитељске школе, Михаило Вујисић, ректор Српске православне богословије, и Саво Милошевић, управник Филијале Народне банке.² Изабрана је и Редакција часописа "Зайиса": Душан Вуксан, Мирко Меденица, Марко Бошковић, Милан Вујачић, Јован Ражнатовић, Ристо Драгићевић и Михаило Зорић.³ Задатак новооснованог Друштва био је прикупљање и објављивање грађе за политичку и културну историју Црне Горе и сусједних крајева.⁴ Ову грађу требало је да прикупљају чланови и повјереници Друштва. Осим ове грађе, требало је да прикупљају старије књиге које се односе на историјску прошлост Црне Горе и сусједних крајева. Према Правилима, које је Друштво донијело 18. фебруара 1935, а која је одобрила Банска управа Зетске бановине 2. марта 1935. оно је требало да издаје свој часопис и да сарађује са Друштвом за проучавање историје Црне Горе. Друштво су основали Црногорци у Београду крајем 1933. године. Према закључцима II сједнице Друштва, одржане 3. јула 1934. године, рад ова два друштва, која су имала исти назив, треба "сконцентрисати на Цетињу..., гдје се налази богата изворна грађа за прошлост ових крајева у ондашњем Архиву".⁵ На сједници од 13. јануара 1935. Управа је због идентичног имена са Друштвом у Београду промијенила име у Историјско друштво,⁶ које ће оно задржати читаво вријеме свог постојања до 1941. године и почетка другог свјетског рата.

Потребно је овом приликом прокоментарисати поменута правила Историјског друштва да видимо како је оно било уређено, ко су могли бити његови чланови, како се долазило до финансијских средстава за рад Друштва и издавања часописа и шта се предвиђало да се издаје осим часописа *Зайиси*.

Органи Друштва били су: Управни, Надзорни одбор и Скупштина. Скупштина се сазивала сваке године и на њој су могли учествовати сви чланови Друштва, али са правом гласа само почасни чланови, добротвори,

¹ Ристо Драгићевић, Записи-Гласник цетињског историјског друштва (1935-1941), Историјски записи бр. 3/1967, 405.

² Исто, 406.

³ Исто.

⁴ Правила Историјског друштва на Цетињу, члан 1. *Зайиси* књ. XIII, јануар 1935, 60.

⁵ Ристо Драгићевић, н.р. 406.

⁶ Исто.

утемељивачи и редовни чланови. Одлуке Скупштине доносиле су се простом већином присутних гласова - ако је била присутна већина чланова.⁷ Управу Друштва бирала је Скупштина на три године у саставу: предсједник, потпредсједник, секретар, благајник и пет чланова (одборника).⁸ Управа је руководила свим пословима Друштва и у њу су могли бити изабрани чланови добротвори, утемељивачи и редовни чланови.⁹ Из наведеног се види колика су права дата оним члановима Друштва који су финансирали Друштво, као добротвори који су могли постати сви они који уплате најмање 2.500 динара, а утемељивачи који уплате само једанпут 1.000 динара.¹⁰ Осим ових чланова, Друштво је имало почасне, дописне и помагаче чланове.¹¹ За почасне чланове бирају се лица која су имала посебних заслуга за проучавање прошлости Црне Горе, или за само Друштво, а бирала их је Скупштина Друштва на предлог Управног одбора.¹² У свим већим мјестима Управа је имала своје повјеренике. Њихов задатак био је прикупљање "историјских докумената", уписивање чланова помагача и скупљање претплатника за едиције које је Друштво издавало.¹³ Надзорни одбор бирала је Скупштина на три године. Он је имао задатак да прегледа финансијске послове Друштва, и то најмање три пута годишње.¹⁴

Друштво је развило своју богату активност не само преко повјереника већ и преко Управе, затим преко свог часописа "Зайиси", који почиње да излази под уредништвом Душана Вуксана и одговорним уредништвом Риста Драгићевић у редовним мјесечним свескама од јануара 1935. до априла 1941. године.

Управни одбор одржао је за седам година постојања (19. април 1934.- 6. април 1941) 11 сједница. У години оснивања 1934. одржане су двије сједнице, четири у 1935, и једна у 1936, двије у 1938. и по једна у 1939. и 1940. години.¹⁵

⁷ Члан 27. Правилника.

⁸ Члан 16. и 17. Правилника.

⁹ Члан 17. Правилника.

¹⁰ Члан 9. и 10. Правилника.

¹¹ Члан 7. Правила.

¹² Члан 8. и 13. Правила.

¹³ Члан 23. Правила.

¹⁴ Члан 25. Правила.

¹⁵ Ристо Драгићевић, н. р. *Историјски записи* бр. 3/1967, 405-421.

У поменутом раздобљу одржано је пет годишњих скупштина Историјског друштва.¹⁶ Шеста годишња Скупштина планирана је била за јануар 1941. године за коју је припреман извјештај о раду који је недовршен сачуван.

Одласком Душана Вуксана, потпредседника Друштва и уредника *Зайиса*, августа 1936. године у Београду и др Гаврила Дожића, потпредседника Друштва, избором за српског патријарха 21. фебруара 1938. и преласком у Београд, рад Управног одбора настављен је и његовим сједницама председавао је потпредседник генерал Петар Мартиновић. Он је на ову функцију изабран 10. јануара 1937. Управни и Надзорни одбор изабрани на Оснивачкој скупштини Друштва 1934. Углавном су остали у истим персоналним саставима до краја рада Друштва априла 1941. Једино је на Скупштини одржаној 10. јануара 1937. изабран за редовног члана и за члана Надзорног одбора Данило Тунгуз Перовић, а на Скупштини, одржаној 14. јануара 1940. године, изабрани су нови чланови - професор Влајко Влаховић у Управни одбор и професор Јован Вукмановић у Надзорни одбор, док је за редовног члана Друштва изабран др Станислав Боровски, професор Универзитета у Варшави.

На годишњим скупштинама Друштва и на сједницама Управног одбора доминирала су углавном питања која су се односила на организацију Друштва и његово уређење одговарајућим правним актима, на прикупљање и објављивање историјске грађе, на сарадњу чланова друштва у часопису "*Зайиси*", на финансијске проблеме у издавању часописа и претплати на овај часопис.

Потребно је овом приликом рећи неколико ријечи о часопису "*Зайиси*" чији је издавач и власник било Историјско друштво.

Главна пажња посвећена је у "*Зайисима*" објављивању непознате архивске грађе из Цетињског архива (бившег Дворског архива) и од 1923. године, када је обновљен Државни музеј на Цетињу, из његовог Архивског одјељења. Ова грађа објављивана је у часопису под рубрикама: Историјска грађа, Стара писма и Ситни прилози. У посматраном периоду од јануара 1935. до априла 1941. године "*Зайиси*" су на 4.864 странице објавили три хиљаде нових архивских докумената, што је за историјску науку било веома значајно. На тај начин сачувани су документи који су били нападнути влагом, јер су били закопани у 16 великих сандука у дворишту двора краља Николе од окупације Црне Горе 1916. па до 1923. године. Та грађа, која

¹⁶ Исто.

садржи значајне податке од епохе Немањића до 1915. године основа је за проучавање и тумачење богате историје црногорског народа.

Историјско друштво скоро на свим својим сједницама Управног одбора тражи и апелује на своје чланове да помогну својим исписивањем архивских докумената како би се они објавили у часопису. Овом приликом мора се нагласити да су највећи дио посла и највеће заслуге за објављивање поменуте архивске грађе имали уредник Душан Вуксан, који је објавио разних прилога на 3.592 странице, и одговорни уредник Ристо Драгићевић на 716 страница,¹⁷ док су прилози остали домаћих и страних сарадника обухватили свега 556 страница.¹⁷ Тако богат драгоцјеном архивском грађом, затим чланцима и расправама који су били фундирани на тој непознатој архивској грађи - часопис "Зайиси" постао је тада, а и данас је, непресушни и прворазредни извор за проучавање и писање наше политичке, војне, економске и културне историје.

Својим прилозима архивске грађе или научним и стручним, које часопис "Зайиси" објављивао за вријеме свог излажења - допринио је бољем критичком расвјетљавању разноврсних и бројних питања из разних епоха црногорске историје и непосредно утицао на исправљање неких погрешних, ненаучних и тендециозних тумачења црногорске прошлости.

Још један значајан и веома користан посао обавило је Историјско друштво. На предлог председника Друштва митрополита Гаврила Дожића објављено је око 250 посланица митрополита Петра II које је он упућивао црногорским и граничним племенима, народу и свештенству од 1790 до 1830. године. Посланице је за штампу припремио Душан Вуксан, а митрополит Гаврило Дожић написао је предговор и биографију Петра II. Можемо, дакле, закључити да је Историјско друштво у периоду свог постојања и дјеловања 1934-1941. године имало значајну улогу у окупљању и активирању свог чланства већ и на ширем плану доприносило бољем изучавању црногорске прошлости. Наравно, "ову активност можемо назвати посебном фазом у развоју историографије у Црној Гори".¹⁸

Овдје ћемо додати и неке оцјене неких ондашњих познатијих историчара из Београда и Загреба. Они су казали да је Историјско друштво на Цетињу дало важан допринос развоју историјске науке у Југославији.

Овом приликом потребно је такође указати на двије личности које су давале тон свим активностима Историјском друштву на Цетињу. Били су

¹⁷ Ристо Драгићевић, н. р. 417.

¹⁸ Др Боко Ђ. Пејовић, Изучавање природе и друштва у Црној Гори 1918-1941, *Историјски записи* бр. 1/1977, 107.

то Душан Вуксан, потпредседник, и Ристо Драгићевић, секретар Друштва, два неуморна радника која су заједно радила више година и представљали период у проучавању црногорске прошлости. Њихов допринос историјској науци и култури у Црној Гори веома је значајан не само по обиму већ и по квалитету радова. Најважије и најкарактеристичније у њиховом укупном раду јесте објављивање до тада непознатих историјских извора који су на тај начин сачували од пропадања неколико хиљада докумената, а нашу архивску ризницу обогатили са неколико хиљада докумената. Заслужни су за стварање и развијање веза са културним и научним и институцијама у земљи и иностранству.

Послије априлског рата 1941. године и окупације Југославије Историјско друштво престало је да ради, а његов часопис "Зайиси" да излази, мада су Привремени црногорски комитет и окупатор у мају 1941. настојали да "Зайиси" излазе. Имовина Историјског друштва и часописа "Зайиси" сачувана је у згради Државног музеја на Цетињу и послије оснивања Историјског друштва НР Црне Горе 1947. предата овом Друштву.

Даме и господа, колегинице и колеге,

Дозволите ми да пређем на формирање Друштва историчара Црне Горе и да кажем нешто о његовом 50-годишњем развојном путу.

Други свјетски рат по својим тешким разарањима не само у материјалној области већ и у великим људским губицима посебно је погодио Црну Гору. У њој су ратни окршаји трајали скоро четири године. Завршетак рата становници Црне Горе дочекали су с поносом, јер су у њему били побједници, али и са тешким бременом обнове своје разрушене Црне Горе. Црна Гора са Југославијом прихватила је одмах обнову земље и за двије године Југославија је завршила прва међу европским државама обнову земље. Морамо нагласити и овом приликом једну чињеницу, иако је она историчарима позната, да се обнова у Југославији изводила властитим снагама, без помоћи са стране. Финансијска средства издвојена за обнову, а то значи за нормализацију живота нијесу могла ублажити огромну материјалну штету коју је окупатор нанио. Стога је најјача помоћ обнови била ентузијазам народа.

У таквим условима дошло је до формирања наше стручне организације 10. октобра 1947. године на Цетињу. О том догађају у "Побједи", листу који је тада излазио сваки трећи дан, објављен је опширан чланак 14. октобра 1947. под насловом: "На Цетињу је основано Историјско друштво Црне Горе". О тим првим годинама рада и дјеловања Историјског друштва НР Црне Горе 1947-1957. осим ових писаних трагова имамо и сачувану документацију Друштва у Државном архиву Црне Горе

на Цетињу, коју смо прегледали и користили за овај рад.¹⁹ Сачувана је такође и документација о каснијем раду Друштва од 1975. године до данас и налази се у Историјском институту Црне Горе у Подгорици.

Послије формирања Друштва књижевника Црне Горе дошло је, можемо рећи, до обнављања рада стручне организације историчара - Историјског друштва 1934. године, наравно, у другим условима, са другим људима на челу, али са истим или сличним циљевима и задацима. Оснивању Друштва, поред 47 лица, углавном наставника и професора историје, присуствовали су Милош Рашовић, председник Президијума НР Црне Горе, Блажо Јовановић, председник Владе НР Црне Горе и секретар Покрајинског комитета КПЈ за Црну Гору, потпредседник Президијума Јоксим Радовић, генерални секретар Владе НР Црне Горе Блажо Боривинић и помоћник министра просвете Милутин Стојовић.²⁰ Присуство овако високих личности државног и политичког живота Црне Горе посебно је значајно, јер се историјској науци и као образовном предмету придавао велики значај у васпитању "омладине у духу социјалистичког патриотизма и љубави према слободној и независној отаџбини". С друге стране, историјска наука, сматрало се тада, требала је у новим условима да створи могућност "да се широки народни слојеви, да се читав народ, ослободи штетних традиција и ненаучних заблуда и да се упозна са тековинама савремене науке".

На Оснивачкој скупштини поднио је реферат о "Задацима историјске науке" Јагош Јовановић, директор Више педагошке школе на Цетињу. У реферату се Јовановић критички осврнуо на грађанску историографију и указао на њене фалсификате у којој је "најгоре прошла историја црногорског народа". Јовановић је затим изложио методе у проучавању историје уопште и историје југословенских народа, посебно указао на погрешан начин предавања историје у појединим нашим гимназијама данас. На Скупштини је Ристо Драгићевић прочитао свој рад "Архивски подаци о лицима *Горског вијенца*". Он је истакао да је Његош у свом дјелу обрадио личности за које историја зна да су постојале.²¹ У расправи о реферату Јагоша Јовановића учествовало је више учесника, а затим су усвојена Правила Друштва и изабрана Управа са Јагошем Јовановићем на челу, председником, Ристом Драгићевићем,

¹⁹ Документација је означена: Историско друштво НР Црне Горе 1947-1957, 4 фасцикле, несређена грађа.

²⁰ Државни архив Црне Горе Цетиње, Историјско друштво НР Црне Горе 1947-1957, фасц.1, Записник оснивачке Скупштине 10.10.1947.

²¹ Исто.

подпредсједником, Јованом Ивовићем, секретаром, и благајником Војином Вуковићем.²² За чланове Управног одбора изабрани су: Милан Милошевић, Ђуро Мрваљевић и Павић Ђукић. У Надзорни одбор ушли су: Богић Кажих, Марко Бошковић, Момчило Полексић. За чланове Суда части изабрани су: Петар Комненић, Игњатије Злоковић и Милан Вујичић.²³

Скупштина је донијела одлуку о оснивању и издавању часописа, чији ће власник издавач бити Историјско друштво НР Црне Горе.

Тако је започео један значајан ход историчара Црне Горе организованих у својој стручној, професионалној асоцијацији на дугом путу од 50 година. На том путу је Друштво историчара Црне Горе остварило видне резултате, али било је и неких празнина, како се то иначе дешава у животу. Све те успјехе Друштво је остварило захваљујући свом чланству и људима који су били на челу ове стручне организације. Друштво је на почетку свог дјеловања имало око 242 своја члана, а 1997. године око 470 чланова са око 30 доктора наука и 15 магистара.

У послјератном педесетогодишњем периоду Друштво историчара Црне Горе учествовало је и било препознатљиво по својим разноврсним активностима у нашем свеукупном друштвеном животу. Те активности Друштва историчара Црне Горе биле су усмјерене у више праваца. Чланови Друштва бавили су се научноистраживачким радом, стицали нова научна знања и звања, објављивали своја научна дјела, сарађивали у разним часописима, зборницима, споменицама, монографијама и новинама и објавили на хиљаде радова. Ту су и саопштења на научним и стручним скуповима у земљи и иностранству. Они су помогли да историјска наука дође до нових сазнања о минулим историјским процесима, догађајима и личностима наше прошлости. Та своја научна сазнања и архивска истраживања чланови Друштва, научни радници преносили су преко стручних састанака, секција-подружница, устаљене трибине "Историјских тема", промоција својих књига, на чланство наше организације и на ширу јавност, нарочито поводом прослава значајних историјских датума. Све те активности омогућиле су да се историјска наука у Црној Гори уздигне на виши ниво и да се са њеним тековинама упознају не само чланови Друштва већ и шири круг наше јавности. Утицало се на сазнање да историја није само ређање догађаја, већ законити процес у коме је свака чињеница условљена да произилази из предходних чињеница и везана с њима утиче на касније појаве и облике друштвеног живота. Указивало се и на

²² Исто.

²³ Исто.

Цицеронов знаменити изказ да је историја учитељица живота и на радикално изучавање прошлости које заступа њемачки филозоф Јирген Хабермас, позивајући се на ослобођење од прошлости, као о мртвог објекта, бесмртног за садашњост. Црногорски историчари схватили су девизу и њој били привржени да: "онај који контролише прошлост, контролише и будућност." Па ипак, када данас са дистанце од педесет година посматрамо нашу ближу прошлост, можемо констатовати да они који су управљали друштвеним процесима нијесу их могли водити без науке. Неке тешкоће у којима смо се налазили биле би избјегнуте да је наука, прије свега историјска, у већој мјери коришћена.

Друштво историчара Црне Горе у посматраном раздобљу бавило се стално и упорно наставом историје у основним и средњим школама, а касније отварањем Наставничког, односно Филозовског факултета у Никшићу. Наша пажња посебно је била усмјерена на историју као предмет у школи да добије одговарајући третман и заступљеност довољним бројем часова, на наставне планове и програме, на уџбенике историје и на семинаре за наставнике и професоре историје основних и средњих школа у Црној Гори. Теме семинара одређивало је шире чланство и на њима су говорили наши еминентни стручњаци. Семинари су се обично одржавали у вријеме зимских ферија- крајем јануара или почетком фебруара. Семинари су одржани у Котору 1971. "Црна Гора у XX вијеку"; у Будви 1972. одржан семинар, а тема је била "Савремена епоха и њене идеологије"; у Херцег Новом 1976. "Црна Гора и ослободилачки покрети у XIX вијеку; у Милочеру 1981. "Југославија 1941 године"; у Сутомору 1982. "АВНОЈ и изградња народне власти 1942. године; у Игалу 1983. "Друштвено - политички систем у Југославији 1943-1948."; на Цетињу 1993. "Методолошко - концепцијске промјене у настави историје" и 1997. године у шест центара "Настава историје у савременим условима", "Слом социјалистичког система и дезинтеграција Југославије".

Предавања са прва три семинара штампана су у посебним едицијама. На овим семинарима посебна тематска цјелина била је увијек настава историје.

Историјско друштво НР Црне Горе издало је свој часопис "*Историјски записи*" у јануару 1948. На сједници Управног одбора 19. децембра 1947. године изабрана је Редакција часописа у саставу: Јагош Јовановић, одговорни уредник, и чланови: Ристо Драгићевић, Јован Ивовић, Игњатије Злоковић и дон Нико Луковић.²⁴ На овој сједници

²⁴ Државни архив Црне Горе Цетиње, Историјско друштво НР Црне Горе 1947-1957. фас. 1, записник Управног одбора од 19.12.1947.

Управе договорено је да први број двомјесечника за јануар-фебруар 1948. године припреме Јагош Јовановић, Ристо Драговић и Јован Ивовић.²⁵ Управни одбор је на овој сједници одредио да часопис излази двомјесечно и у тиражу од 1500 примјерака.²⁶

Од јануара 1948 до маја 1953 године Историјско друштво је било власник и издавач часописа. Из прегледа архивске документације (записника, дописа и другог материјала) види се да је Историјско друштво скоро на свим сједницама Управног одбора имало, углавном, двије тачке дневног реда- рад Друштва и пријем рукописа за часописе. Само у периоду 1947-1950. године Управни одбор је одржао 25. сједница: На њима су доминирала питања у вези са часописом: прилози за часопис, припремање рукописа, претплата на часопис, хонорари сарадницима, финансијска средстава за штампање часописа. Историјско друштво финансијски је помагала влада НР Црне Горе, као и издавање и штампање часописа.²⁷

Стални задатак Управе био је ангажовање сарадника, посебно кадрова из образовања да пишу о настави историје, али није наишла на одговарајући одзив. Недостатак новчаних средстава за издавање часописа био је стални проблем. Формирање Историјског института почетком 1948. године допринијело је увећању броја сарадника у часопису. Сарадници су најчешће чланови Института, што је, уз материјалну могућност Института да уређује и штампа часопис, било пресудно да Скупштина Историјског друштва 8. новембра 1953. године одлучи да Историјски институт НР Црне Горе преузме сва права и обавезе о уређивању, издавању и штампању часописа. Тако је часопис "*Историјски записи*" од 1953. до краја 1958. године постао гласило Института, који је био и власник и издавач. Остало је тако све до фебруара 1959. године када је Савјет Института донио одлуку да часопис од тада постане заједнички орган Института и Историјског друштва НР Црне Горе, што је и данас.

Морамо нагласити да је часопис у сталној борби за обезбјеђење финансијских средстава за његово уређивање и штампање има одређених успона у научном квалитету и неких краћих падова. Од одговорног уредника и редакције зависило је какву ће структурну физиономију и какав квалитет имати часопис. Прије четири године часопис је са новом редакцијом добио и нови изглед не само корица већ и нових рубрика и

²⁵ Исто

²⁶ Исто.

²⁷ Исто.

садржаја. Да ли смо тим иновацијама задовољни и да ли можемо боље-остаје отворено питање за једну свестрану и стручну анализу.

Друштво историчара Црне Горе у протеклом периоду посветило је посебну пажњу организационим питањима- формирању и раду секција у ранијем периоду, односно раду подружница у каснијем периоду. Потреба да се људи једног образовања, једне струке окупе и формирају своју професионалну организацију већ давно је позната и не почиње од нас иако наша организација постоји 64. године. Међутим, у времену у коме се налазимо, када је друштвено-политички живот у знаку политичког плурализма та потреба за окупљањем људи од струке још више је изражена. Оснивањем своје стручне асоцијације њени припадници у њој виде могућност која ће им помоћи да организованије могу афирмисати своје стваралачке способности и заштитити своја права и своју личност. Стога су стручне организације те које најлакше окупљају своје чланове у којима они могу да развију и да заштите своје личне и колективне интересе. Рад подружница у току од 50 година био је богат и разноврстан. Подружнице су биле те које су у својој средини покретале обиљежавање појединих јубилеја и значајних догађаја, промоције књига, водиле бригу о културно-историјским споменицима, њиховом попису на подручју среза и општине, њиховој заштити, подизању спомен-плоча поводом разних јубилеја и датума заслужних личности из наше старије и новије историје, било самостално, било уз сарадњу са разним одборима формираним у те сврхе или са Савезом бораца. Подружнице су посебну пажњу посветиле популарисању резултата историографског научноистраживачког рада, па су у појединим годинама, као на примјер, у 1949. одржале укупно 58 предавања.²⁸ Секције су одржавале комеморације својим члановима, учествовале на сахранама познатијих историчара. Излети и екскурзије били су такође један од облика рада подружница. Подружнице су се у појединим периодима бавиле и издавачком дјелатношћу. Которска подружница је 1970. године у част двадестогодишњице свог постојања објавила "Споменицу Которске секције Друштва историчара Црне Горе 1948-1968", а 1973. године почиње да издаје Зборник и до 1988. године објавила је четири броја.

Подружница у Подгорици покренула је обиљежавање јубилеја битака на Мартинићима и Крусима. Тражила је пријем и била примљена код градоначелника Подгорице и с обзиром на значај тих битака за државност Црне Горе, захтјевала да се прослава издигне на државни ниво и да тако добије одговарајући третман. Државне власти су баш тако

²⁸ Државни архив Црне Горе, Историјско друштво НР Црне Горе 1947-195. фасц. 1, Записник годишње Скупштине Историјског друштва НР Црне Горе одржане у Котору 16.07.1950.

третирале овај догађај али Кабинет председника Републике као представнике Друштва није позвао ни на једну прославу ни на ону у Мартинићима, ни на ону у Крусима, ни на свечану академију која је тим поводом одржана.

Рад појединих подружница у овом другом периоду био је различит. У једном дијелу овог периода било је подружница које су добро радиле, а неке слабо. Подружница у Котору је од формирања 3. октобра 1948. године до данас ангажовано радила под руководством првог председника Игњатија Злоковића и дугогодишњег и садашњег председника Војислава Бољевића Вулековића.²⁹ У посљедњем четворогодишњем периоду својим радом истичу се подружнице у Бару, Беранама и Подгорици. Наравно, рад подружница највише зависи од председника подружнице. Он покреће, осмишљава и даје тон раду подружнице. Да би рад подружница био садржајнији, неке управе подружница морају одржавати чвршће везе са Председништвом Друштва историчара Црне Горе.

У послјератном периоду секције, односно подружнице формиране су скоро у свим сеоским, односно, општинским мјестима. Њихов број кретао се од 8 до 14. Сада у Црној Гори постоји 10 подружница. Оне су у: Беранама, Бијелом Пољу, Котору, Цетињу, Никшићу, Пљевљима, Херцег-Новом, Улцињу, Подгорици.

На челу наше стручне организације у току 50-годишњег раздобља налазили су се и имали су значајан удио у њеном раду председници: Јагош Јовановић 1947-1953, Андрија Лаиновић 1953-1958, Ђуро Мрваљевић 1958-1961, Ђоко Пејовић 1961-1953, Радоје Пајовић 1965-1968, Зоран Лакић 1968-1974, Миомир Дашић 1974-1979, Томислав Жугић 1979-1980, Бранислав Ковачевић 1980-1981, Бранислав Маровић 1981-1982, Видак Рајовић 1982-1984, Војислав Бољевић Вулековић 1984-1987, Чедомир Пејовић 1987-1993, Бранислав Маровић 1993-1997. Секретарску дужност обављали су у овом периоду: Јован Ивовић 1947-1953, Димитрије Вујовић 1953-1958, Гојко Вукмановић 1958-1959, Милан Ивановић 1959-1961, Зоран Лакић 1961-1963, Славко Станишић 1963-1968, Новак Ражнатовић 1968-1972, Павле Милошевић 1972-1974, Бранислав Маровић 1974-1979, Марица Маловић 1979-1984, Радоман Јовановић 1984-1993, Славко Бојанић 1993-1997.

Наш часопис "*Историјски записи*" у периоду 1948-1997. уређивале су редакције са одговорним уредницима на челу Јагош Јовановић 1948-1956, Андрија Лаиновић 1957-1958, Мирчета Ђуровић 1959-1962, Ђоко Пејовић

²⁹ Которска секција Друштва историчара Црне Горе 1948-1968., Котор 1970, 12.

1963-1966, *Радоман Јовановић 1967-1974, Јован Р. Бојовић 1975-1979, Ђуро Вујовић 1979-1983, Јован Р. Бојовић 1983-1993, Зоран Лакић од 1994.

Прије 13 година обиљежили смо 50 година рада наше асоцијације формиране 1934. године. За нарочите заслуге у унапређивању историјске науке и наставе историје у школама, као и за допринос стручном уздизању кадрова-одликовано је том приликом Друштво историчара Црне Горе Орденом заслуга за народ са сребрним зрацима,³⁰ као и осам његових члан ова.³¹

Ређање општинских и републичких награда које су наши чланови добили у току 50 година далеко би нас одвело. Стога остављамо будућим истраживачима и хроничарима да у својој средини обради своју подружницу Друштва историчара Црне Горе. Има о чему да се пише и треба будућим генерацијама оставити писане трагове нашега рада. "Збило се оно о чему запис постоји".

³⁰ Указ Председништва СФРЈ бр. 90 од 17. октобра 1984.

³¹ Исто.

Др Бранислав Марович

50 ЛЕТ ОБЪЕДИНЕНИЯ ИСТОРИКОВ ЧЕРНОГОРИИ

Резюме

Здесь дается обзор работы Объединения историков Черногории за пол века своего существования на основе документов и литературы. Также указываем что Объединение историков Черногории имеет свои корни в далёком 1934. году когда обосновано Объединение для изучения истории Черногории во главе с др Гаврилом Дожичем и когда выбрана и редакция журнала Записки во главе с Душаном Вуксаном. Это Объединение работало, но журнал печатался до апреля 1941. года, до оккупации Югославии со стороны Германии и Италии.

Сразу по окончании Второй мировой войны образовано Историческое объединение НР Черногории 10. октября 1947. На собрании основателей при присутствии 47 преподавателей истории и державных и политических персон Черногории выбраны комитеты правления и ревизионный комитет и Суд чести. Председателем Объединения избран Ягош Йованович, а за секретаря Ивович.

Собрание решило издавать свой журнал исторические записки с редактором Ягошем Йовановичем.

Объединение историков Черногории стало жить с 242 членами, а теперь насчитывает 470, среди которых 30 докторов наук и 15 магистров.

На своей длинной дороге 50 лет Объединение историков Черногории имело значительных результатов на специальном, научном, организационном плане. В статье даётся обзор результатов Объединения со всеми указанными направлением в своей 50-летней активности.